

пластове на символизма, експресионизма и сецесиона тя трансформира по специфичен начин травмите от войната и опитите на българския човек да намери нови ценностни опори на съществуване. Съвременното звучене на пиесите откриваме в мотивите за разпадналата се цялост на Аза, за изгубените илюзии и надежди, в травматичните преживявания на персонажите, в отчуждението и самотата, в страданията и разочарованията писателите от времето на войните, в предусещането на един нов свят, в който нищо вече не може да бъде същото.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Bulgarian modern drama / Метерлинк М. – София, 1926; 2. *Мусаков Вл.* Кървави петна. Далила. – София: Български писател, 1987; 3. *Паиев Г.* Към слънцето. – Духовна култура. – Кн. 24 и 25. – Юли 1925; 4. Познатата/непознатата българска драма. – София: Сдружение „Антракт”, 2001; 5. *Попилиев Р.* Историческата драма: траекториите на историята, мита и политиката. – София: Просвета, 2008. – 114 с.; 6. *Стоянов Л.* Томирис. – София: Хиперион, 1924; 7. *Страшимиров А.* Пет символистични пиеси. – Велико Търново: Фабер, 2008. – 271 с.; 8. *Страшимиров А.* Към слънцето. – София, 1917; 9. *Страшимиров А.* Творчество и живот. – София, 1931.

Карацуба М.Ю. (Київ, Україна)

Сучасна фолклористика Хорватії: жанрові і тематичні складові

Незважаючи на активний інтерес культурної громадськості і наукових кіл Хорватії й України до гуманітарних досліджень країн-сусідів, багато питань ще потребують висвітлення. Серед них і сучасні дослідження в галузі фолклористики й етнології. У наведеній нижче статті мова йде про дослідження у сучасній хорватській фолклористиці.

Ключові слова: фолклористика в Хорватії, Інститут етнології і фолклористики, відділ етнології в Хорватській академії наук і мистецтв

Несмотря на активный интерес культурной общественности и научных кругов Хорватии и Украины к гуманитарным исследованиям дружественных стран, многие вопросы еще нуждаются в освещении. Среди них и современные исследования в области фолклористики и этнологии. В приведенной ниже статье речь идет о таких исследованиях в современной хорватской фолклористике.

Ключевые слова: фолклористика в Хорватии, Институт этнологии и фолклористики, отдел этнологии в Хорватской академии наук и искусств.

In spite of rising interest of cultural public and scientific circles of Croatia and Ukraine to humanitarian researches of neighbor countries, there are still many open questions, which need urgent to be elucidated. The modern researches in area of folklore and ethnology belong to such urgent points of research. In the article below the problem concerns current researches in modern Croatian folklore studies.

Key words: folklore research in Croatia, Institute of ethnology and folklore research, department of ethnology in the Croatian academy of sciences and arts.

У сучасному суспільстві, яке характеризується наявністю глобалізаційних процесів, а також істотними соціокультурними змінами, важливе значення мають дослідження, метою яких є виявлення закономірностей функціонування схожих явищ, які простежуються на території близьких культурних регіонів. У даному випадку йдеться про слов'янські культури – хорватську й українську, творчі контакти між якими зараз достатньо широко представлені.

Незважаючи на активний інтерес культурної громадськості і наукових кіл обох країн до гуманітарних досліджень, багато питань ще потребують висвітлення. Серед них і сучасні дослідження в галузі фольклористики й етнології. Так, у колі інтересів сучасних хорватських дослідників, зокрема, йдеться про наукових співробітників Хорватської Академії наук, а також про представників одного з прогресивних центрів сучасної хорватської фольклористики й етнології – Інституту етнології й фольклористики, а також про викладачів і наукових співробітників Університету в м. Загребі, перебувають такі важливі питання, як постструктуралістський підхід до аналізу художніх і фольклорних текстів, нові, більш досконалі, класифікації фольклорних жанрів, а також нові підходи до характеристики й аналізу вже широко відомих класичних жанрів, скажімо, балади. Значну увагу дослідники приділяють питанням нової і сучасної міфології, а також складній проблемі «фольклор – політика» у сучасному суспільстві. Одним із важливих пластів досліджень виступає проблема входження фольклорних реалій до оригінальних художніх текстів.

Неабияке значення мають і безпосередні творчі контакти між відповідними інституціями Хорватії й України, а також спільні наукові проекти в галузі фольклористики й етнології, зокрема, підготовка видань, метою яких є ознайомлення з науковими досягненнями в слов'янських державах. Таким виданням, зокрема є спецвипуск часопису «Народна творчість та етнографія», присвячений хорватській етнології і фольклористиці. Статті, що їх представлено в номері, дають уявлення про сучасний стан розвитку хорватської етнології й фольклористики, спонукають кроатистів до наукових студій, що будуть новим словом у хорватсько-українських взаєминах.

Далі маємо на меті репрезентувати більш детально всі тенденції, що наявні на сьогодні у хорватській фольклористиці та етнології, а також подати інформацію про найважливіші осередки хорватської фольклористичної й етнологічної науки.

Перш ніж представити картину розвитку фольклористичної науки на теренах сучасної Хорватії, хотілося зосередити увагу на певних її ознаках і особливостях.

1. Загальна характеристика фольклористики в Хорватії на сучасному етапі.

Перш ніж представити картину розвитку фольклористичної науки на теренах сучасної Хорватії, хотілося зосередити увагу на певних її ознаках і особливостях. Зокрема, намагаючись дати відповідь на питання, які саме функції виконує на сьогодні фольклор, апелюємо до праці відомої хорватської дослідниці Дуні Ріхтман-Аугуштин, «Istraživanje folklor a i kulturna praksa» («Дослідження фольклору і культурна практика») [1, 199–213].

Беручи до уваги часовий відрізок від кінця 1970-х років і до сьогодні, у цьому відношенні хотілося б зауважити таке. Технічні революції, які майже повністю змінили сучасний світ, спричинили домінування масштабних технологічних і комунікаційних систем. На підтвердження цієї тези можна навести, скажімо, думку Андре Матосевича, який підготував дослідження у царині міфології, пов'язаної з гірничою справою в Хорватії у світлі світової міфології [2, 347–364]. Місцеве населення до появи гірничої промисловості мало цілу низку ритуалів і вірувань, що супроводжували процес спускання під землю.

Показовим є явище, що фольклор, який весь час характеризували як стародавню пам'ятку, як уособлення консервативних ідей, включається зараз до культурної практики завдяки поціновувачам і дослідникам, не в останню чергу аби виступити проти тенденцій, що побутують у бюрократичних культурах як своєрідна альтернативна форма культури і життя. Зауважимо, що етнологічні і фольклористичні дослідження неспроможні розвиватися далі, якщо вони залишаться лише як традиційне вчення, такий варіант так само не припустимий, як і розвиток культури без апелювання до традиції. Однією з найнебезпечніших гіпотез у хорватській «старій» етнології і фольклористиці була думка щодо *цезури* між культурним минулим і сьогоденням.

Ще один суперечливий момент, пов'язаний із розумінням походження, завдань і функцій фольклору. Сучасні хорватські фольклористи й етнологи у переважній більшості піддають сумніву автентичність фольклору, якого начебто не торкнулися цивілізаційні процеси і який є вільним від будь-яких зовнішніх впливів. У кращому випадку науковці намагаються відрізнити автентичний фольклор від інших його форм, що виникли поза конкретним місцем і ситуацією, як це пропагували у теорії фольклору та фольклоризму Ганс та Герман Баузінгер.

Подібний теоретичний підхід важливий, виходячи із самої необхідності розрізнення двох рівнів існування сучасного фольклору. Виникає й наступне логічне запитання: чи можемо ми взагалі говорити про якесь *автентичне* фольклорне явище, яке не зазнало б певного впливу ззовні? Зростання уваги до фольклору, що припадає на першу половину XIX ст., неможливо пояснити, не враховуючи політичних процесів, що спостерігалися у тодішній доіндустріальній Європі. Дослідження народної творчості було зумовлене пошуком кращого життя, певного «антисвіту». Новостворені нації у свою

чергу вимагали необхідних національних символів, сподіваючись їх відшукати або створити за допомогою фольклорних реалій.

Сучасна фольклористика намагається простежити взаємозв'язок між важливими структурними складовими хорватського суспільства на сьогоднішній день, а також проаналізувати культурні процеси, у межах яких фольклор виступає новим предметом дослідження і новою галуззю гуманітарних знань. Специфічні ознаки етнології і фольклористики, яка репрезентує сучасну Хорватію, і окреслювали підходи до вирішення ключових питань побутування і дослідження цих традицій.

Про особливості формування фольклористики у другій половині ХХ ст., яка структурно побудована як компаративні студії з народної творчості (літератури, театру, музики, а пізніше – звернення до конкретних фольклорних персонажів), свідчить навіть зміна назви самої інституції – простежується шлях від визнання факту існування народної творчості до її наукового дослідження і аналізу. Актуальним і дотепер залишається питання наукової політики, якої дотримуються фахівці Інституту та інших близьких до нього дослідницьких установ, зокрема, коли йдеться про фінансування наукових проєктів, а також вирішення ключової проблеми на сучасному етапі, а саме: чи варто висувати на перший план окремі дослідницькі теми, де порушуються важливі національні питання, чи наголос все ж таки варто робити на загальних теоретичних і методологічних розбіжностях, які простежуються на сьогодні при вирішенні важливих наукових завдань, не пов'язаних із питанням національної ідентичності хорватів, у фольклористиці, етнології і культурній антропології.

Аналізуючи проблему розвитку фольклористики на сучасному етапі в цілому, бачимо, що хорватські фольклористи, всупереч новомодним дослідженням стосовно епістемологічної несамостійності цієї гуманітарної дисципліни, свої зусилля спрямували на доведення теоретично аргументованої тези щодо особливостей фольклористики як науки у її широкому дисциплінарному контексті із урахуванням текстуальних і контекстуальних елементів. У результаті аналізуються фольклорні явища у світлі національних, історичних ознак ідентичності.

Цікаві спостереження щодо функціональних ознак і завдань фольклористики висловлює окремо й дослідник Іван Лоциця. У праці «Metateorija u folkloristici i filozofija umjetnosti» («Метатеорія у фольклористиці і філософія мистецтва») [3, 159–181] він характеризує фольклористику як дисципліну, що зазнає у наш час істотних змін. Так само, як і багато інших дисциплін і наук, закладених у ХІХ ст., вона зараз переглядає власні основи, створює нову термінологічну базу. Фольклористи нині сперечаються і стосовно самого предмету дослідження. Теоретичні розробки у цій царині ніколи не були чисельними, проте

відчутно, що позиція фольклористики, зокрема, коли йдеться про її методи і межі стосовно інших наукових дисциплін, і зараз залишається відкритим питанням. Дедалі зростає кількість фольклористів, у Хорватії та й в усьому світі, які займаються базовими питаннями цієї дисципліни, йдеться про основні аксіоматичні характеристики, які відрізняють фольклористику від інших близьких гуманітарних напрямків. Тут важливо враховувати той факт, що аксіоми і постулати певної наукової дисципліни не можуть доводитися методами, запропонованими цією самою дисципліною, тому вони просто визначаються як істини і на їх основі далі відбувається процес розбудови. Між тим, і сам фольклор як явище, і фольклорні явища як дослідницька нива, а також і дисципліни, які займаються проблемами фольклору, спричиняють виникнення питань філософського характеру. Тут, на думку дослідника, і підходимо до цікавого парадоксу. Філософія відкидається як неприпустимий для науки спосіб мислення, у той час, як ці самі науки, які вивчають фольклорні феномени, формують суто філософські питання, оскільки предмет їхнього дослідження за своєю природою вимагає їх чіткого формулювання. Фольклористи, у свою чергу, нерідко некритично залучають методи інших наукових дисциплін, наприклад, лінгвістики, семіотики чи соціології. У зв'язку із цим не повинно виникнути жодних труднощів, фольклористика ж так чи інакше послуговується засобами інших наук для дослідження власного об'єкту уваги. Але випробування базової основи фольклористики можливе не лише у сфері філософії фольклористики або метатеорії фольклористики. Так само, як при вивченні літератури розрізняють літературну критику, літературознавство і філософію літератури, необхідним є визначення таких наукових текстів з дисципліни, як статті, студії, монографії, методологічні розробки (про закономірності розвитку фольклорного процесу, методи класифікації фольклорних явищ, їх аналізу, компарації тощо), а також дослідження основних завдань фольклористики (що таке фольклор, взаємозв'язки фольклористики і суміжних дисциплін, сенс і завдання фольклористичних досліджень). Розробки останнього угруповання дослідник пропонує назвати метатеорією фольклористики, а не філософією, оскільки цими питаннями не опікуються філософи, а лише фольклористи. Так само, як у фольклористиці неможливо підготувати базові дослідження без теоретичних засад, відповідно, і теорія не може існувати без загальних метатеоретичних основ. При підготовці монографії теорія і метатеорія не є метою, а лише засобом, який має прислужитися практичним науковим завданням. При підготовці деяких теоретичних розробок, мета, теоретичні завдання і питання перебуватимуть на другому плані, а деякі теоретичні ази, запозичені із хорватських та іншомовних праць, можуть послужити підтвердженням. Найбільша небезпека криється у змішуванні теоретичних

та метатеоретичних засад, оскільки теоретичні не завжди послідовно витікають із метатеоретичних. Останні ж за своєю природою не наукові, а лише логічно попереджують появу наукової теорії. Від того, яку дефініцію фольклору обрано, залежали подальші методи дослідження.

Крім того, у зв'язку між мистецтвом і фольклором і закладено основу для розрізнення фольклористики, з одного боку, і етнології, соціології та інших суспільних наук, з другого. Відкритим залишається питання, яким є зв'язок фольклору і мистецтва. Чи виступає фольклор різновидом мистецтва? Що пов'язує народну творчість, народний танок, музику і т. д. у ту цілісність, яка стає предметом фольклористики? – такі питання ставлять перед собою сучасні фахівці-фольклористи Хорватії.

Ще більш складне питання – про співвідношення фольклору і політики у сучасному суспільстві намагається висвітлити у своєму доробку дослідниця Дуня Ріхтман-Аугуштин у статті під промовистою назвою «*Svijet folkloru naspram svijeta politike*» («Між фольклором і політикою») [1: 55, 9–37]. *Варто погодитися з її думкою, стосовно того, що фольклор не існує ізольовано від політики, часто до неї залучається. Розвідки в галузі фольклору нерідко були важливим складником політичної боротьби за національне відродження і національну ідентичність. У другій половині ХХ ст. фольклористи намагалися уникати обговорення проблеми національних та етнічних меж. Такий підхід також мав свої переваги, оскільки дослідники почали більше займатися питаннями теорії та історії фольклору. Проте тенденція все ж таки залишалася – у фольклористичних і етнологічних працях учені утримувалися від будь-якого апелювання до категорій зі сфери політики.*

Важливою на сучасному етапі виступає й принципово інша сфера аналізу фольклористичних матеріалів – ідеться про аналіз важливих особливостей текстів. Для сучасної фольклористики показовим є постструктуралістський підхід до аналізу художніх і фольклорних текстів. Відтак, ключовим словом при аналізі матеріалу, коли йдеться про розгляд на мовному рівні, вже буде не *знак*, а *дискурс*, пов'язаний із ситуацією, за якої відбувається мовлення, а отже певною мірою і зумовлений нею. Наприклад, пропозиції щодо такого підходу наявні у теоретичних працях і практичних дослідженнях Вілько Ендштрассера. Ідеться про того самого науковця, який у своїй докторській дисертації розглядає прислів'я як важливий елемент етнографічного і літературного прозового дискурсу [4, 159–190].

У своїй науковій праці дослідник класифікує літературні і позалітературні жанри у наступний спосіб: *розмовні жанри*, на які впливають суспільне життя, притаманні урбаністичному середовищу, і *фольклорні жанри*, що властиві усному мовному середовищу, в якому традиційна складова набагато яскравіша. Крім того, В. Ендштрассер належав до представників молодшої генерації дослідників, яка

характеризується своєрідним поверненням до семантичної інтерпретації у світлі літературної і театральної антропології.

2. Наукова діяльність Інституту етнології й фольклористики у Загребі

Діяльність Інституту етнології і фольклористики стає найбільш активною в останнє десятиліття ХХ ст. – з 1991 року. Уже в 1970–1980-х роках виникає пильний дослідницький інтерес, що поширюється за межі сфери усної народної творчості, йдеться, зокрема, про спроби аналізу зразків електронного листування як різновиду етнографічного тексту й приватної культури (Олександра Мурай, 1977 р. [6, N 14, s. 95–149]), розповіді з повсякденного життя як жанр сучасної усної народної прози і як важливу складову усної історії (Майя Бошкович-Стуллі, 1984–1988 рр. [5]), щоденникові записи як погляд на історію з позицій окремої пересічної особистості (Дівна Зечевич, 1985 р. [7]). У 1990-х роках простежується тенденція до розширення дослідницьких об'єктів – від окремих, скажімо так, ексклюзивно показових студій з усної народної творчості до аналізу *усної традиції* хорватів в цілому (ідеться і про усні нелітературні форми), корені цього явища слід шукати у сучасній антропології, жанровій теорії М. Бахтіна і баузінгеровському теоретичному поділі на *формули* і *форми*, який у 1990-х роках підтримали хорватські етнологи й фольклористи, зокрема І. Лоциця. Фольклористичні інтереси тодішніх дослідників не обмежувалися, безперечно, лише усними традиціями хорватського народу. 70-80-ті роки демонструють достатньо показову суперечливість, подекуди навіть опозиційність між суб'єктом і об'єктом, синхронією і діахронією, усною і писемною культурою, текстом і контекстом, фольклором і фольклоризмом. Дослідники спостерігають за явищами, характерними для тодішньої науки, скажімо, трансформаціями фольклорних жанрів, співвіднесеністю фольклорних традицій і сучасних культур.

У 1990-х роках спостерігається відкрите постмодерне зіткнення теоретичних концепцій і виникнення нової (інтердисциплінарної, гуманістичної) наукової парадигми, яка прагне подолати дихотомію (і дуалізм) фольклористики і етнології описом постмодерної етнографії. Така тенденція простежується в роботі молодого ще інститутської дослідницько-фольклористки Мірни Велчич, особливу увагу останньої звернено до автобіографічної прози і усних розповідей з життя.

Військові реалії простежуються у багатьох цікавих фольклористичних виданнях, хотілося б виділити серед них «Strah, smrt i otpor: ratna etnografija, Hrvatska 1991–1992 («Страх, смерть і протистояння: військова етнографія, Хорватія, 1991–1992»), під редакцією Ч. Фельдмана, І. Прици, І. Сеньковича (1993). У цій праці узагальнено результати ранніх інститутських теоретичних праць при дослідженні актуальних для тодішньої Хорватії подій у світлі нових віянь в антропології. Записи цих усних оповідань,

розповідей і свідчень своїм змістом руйнують існуючі поетичні і генологічні уявлення, що побутують у сучасній фольклористиці і літературознавстві, а також і в історіографічних та етнологічних розвідках, що передбачають нові прагматико-семантичні підходи.

Наукова діяльність Ренати Ямбрешич Кірін, початок якої якраз і припадає на зазначений період, якраз і пов'язана із розглядом оповідань, у яких фігурують військові події, реалії, батальні сцени, майстерно відтворено емоційний стан учасників і очевидців подій. Наукові студії дослідниці характеризуються інтересом до теоретичних і методологічних проблем, до вирішення яких фольклористка підходить із залученням антропологічних підходів, відомих під поняттям *нової етнографії* , із використанням соціологічних та історичних досліджень в окремі періоди і соціальних феноменів на основі усних джерел і автобіографічно-мемуарних текстів «звичайних людей». У магістерському дослідженні «*Usmena kazivanja o životu : problem pragmatike i semantike pripovjednog teksta*» («Усні розповіді про життя: проблеми прагматики і семантики оповідного тексту») авторка розглядає розповідь про власне життя і як явище комунікації, яке визначає його прагматичні аспекти і як фольклористичний жанр, який формується на семантичній основі усвідомлення світу, що його запропоновано у текстових записах. Уже після завершення магістерських студій авторка продовжує аналізувати, в який спосіб в оповідях із власного життя визначаються і функціонують особисті, етнічні і запозичені ідентичності і як власна майстерність фігурує як легітимне джерело. Показовим у цьому плані є і її докторське дослідження «*Svjedočenja o Domovinskom ratu i izbeglištvu: književnoteorijski i kulturnoantropološki aspekti*» («Свідчення про Громадянську війну і вигнанців: художньо-теоретичні і культурноантропологічні аспекти»), у якому особливе місце відводиться моральним, епістемологічним і дисциплінарним проблемам збирання, аналізу і інтерпретування особистих розповідей і автобіографічно-мемуарного дискурсу учасників бойових дій і тих, хто потерпав під час бойових дій у тилу, беручи до уваги історіографічні питання і медійний дискурс про Громадянську війну.

Відома дослідниця Ліліяна Марк є визнаним фахівцем у царині загребських усних оповідань. У книзі «*Vekivećni Zagreb: zagrebačke priče i predaje*» («Віковічний Загреб: загребські притчі і легенди») [8], що побачила світ у 1994 році, представлено кількасотлітні історії із Загреба і про Загреб. У масштабній вступній частині наведено зміст окремих легенд і реальні історичні події, на базі яких вони виникли. Від дослідження народних переказів, пов'язаних з минулим Загреба, дослідниця переходить до дослідження загребських усних традицій у творах хорватських письменників. Вочевидь це було пов'язано не лише із аналізом традицій народних творів і

особливостями оригінальних творів хорватських письменників, а і з спробами розгляду сучасних актуальних питань з позицій теорії літератури, теорії інтертекстуальності, тлумачення змісту і форми текстів, співвідношення термінів «*текст*» – «*метатекст*» («*метарозповідь*» – «*метанарація*») і «*інтертекст*». З подібних позицій розглядаються художні твори Августа Шеноа: поезія, романи «Золото ювеліра» і «Селянський бунт» тощо. Залучення народних традицій (цілі оповідання, фрагменти, парафрази, асоціації, вірування) й історичні джерела розглядаються як інтертекстуальні фрагменти, що їх включено до художніх текстів.

Однією з найбільш ґрунтовних праць Л. Маркс (у співавторстві з І. Лозицею) є комплексний аналіз діяльності Інституту фольклористики й етнології у Загребі, де підбиваються підсумки роботи установи в останні два десятиріччя [9: 35/2, 67–101].

Окремим блоком фольклористичних розробок Інституту етнології й фольклористики виступають дослідження в галузі хорватської міфології. Квінтесенцією наукових праць у цьому напрямку стає підготовка масштабного видання під промовистою назвою «*Mitski zbornik*» («Збірка міфів», «Міфологічний збірник») [10].

Цей збірник містить апробовані матеріали науково-дослідної групи Хорватського етнологічного товариства, що їх зібрано під назвою «*Stanje i tendencije mitoloških istraživanja danas*» («Стан і тенденції досліджень міфології на сьогодні»). Засідання останньої групи відбувалося у 2007 році в м. Загребі. Представлені там матеріали, передані для друку, істотно доповнені працями хорватських та іноземних дослідників у галузі міфології. Зазначена збірка є першою спробою підготовки такого важливого і масштабного видання з хорватської етнології, фольклористики і культурної антропології. «Міфологічний збірник» містить розгляд таких важливих питань, як індоевропейська міфологія, реконструкція праслов'янських міфів, міфологічна свідомість, мова міфу у сучасному повсякденному житті (Вітомір Белай, Іван Лозиця), нарації про міфічних істот (Сузана Мар'янич, Ліліяна Маркс, Лука Шешо), біблійський і християнський міф (Антонія Зарадія Кіш), любовні, домашні міфи, міфи про дитинство (Єлена Маркович, Теа Шкокич), культурна адаптація міфу (Зоран Чича, Андреа Матошевич), дослідження в галузі міфу в національному, політичному і медійному контексті (Інес Пріца, Реана Сенькович), матриця архаїчних, міфічних структур (Соня Мілічевич). Отже, як бачимо, простежується певний інтердисциплінарний характер при дослідженні міфу. Важливе місце відводиться вже зазначеним реконструкціям праслов'янських текстів, там знайдено бінарні опозиції, які спираються на міфологічні уявлення, зокрема значною мірою й на протиставлення *верх/низ*: гора (верхівка) по відношенню до долу (долини),

що відповідає опозиції Перун-Велес. Так, відома дослідниця М. Бошкович-Стуллі, відштовхуючись від назви берега Перуна, що на північний захід від Поліца (Далмація), за допомогою кількох середньовічних джерел простежує праслов'янський слід, боротьбу змія із Перуном: змія знаходиться внизу, а Перун на верхівці гори. На підкріплення наведеної тези дослідниця залучає ономастичні приклади з хорватських островів Брача, Хвара, Пага і також Міжмур'я.

Повертаючись до робіт, представлених у «Міфологічному збірнику», зауважимо, що вже в першій його частині під назвою «Mitske re/konstrukcije i re/interpretacije» («Міфологічні ре/конструкції і ре/інтерпретації») можна простежити дві основні тенденції дослідження міфу у хорватській фольклористиці й етнології – історична реконструкція праслов'янського міфу (позиція дослідника Івана Лозиці, з першого блоку, і дослідження так званої «нижчої» демонології – міфологічних істот з фольклорних вірувань і легенд, що їх подано у другому розділі збірки – «Mitska bića» («Міфологічні істоти»), представленою статтями таких фахівців, як Л. Марк (про магічні формули у хорватських віруваннях про відьм), Л. Шешо (про надлюдських істот у хорватській етнології і фольклористиці), С. Мар'янич (зоопсихонавігація як зв'язок відьомства і шаманізму), Т. Юркіч Свібен («Від Ліліт до моря») [10, 151–173].

Дослідниця А. Зарадія-Кіш у статті «Mitološki prepleti. Od Epone do Martina, od Samaina do Martinja» («Міфологічні переплетіння. Від Епона до Мартіна, від Самена до Мартіна») [10, 201–223] подає історію формування в хорватській традиції міфу про святого Мартіна. На прикладі багатоманітності іконографічного втілення Мартіна й культу святого досліджується первісний релігійний міф, який протягом століть створювало християнство, оскільки на сьогодні важко відокремити, що варто віднести до сфери християнської віри, а що – до традицій (діонісії, сатурналії, мартіналії) та древніх міфологій (кельтської, грецької, римської). При розгляді культу і традицій святого Мартіна рано визначається чимало культурних чинників, які дослідниця відносить до дохристиянських часів, а з їхнім закріпленням у християнстві створюється комплексна й міцна цілісність, яку можна з повним правом охарактеризувати як *міф*. А у свою чергу через міф як експлікативний й ілюстративний засіб далека кельтська культура продовжує жити принаймні у спогадах і протиставляється класичній, раціоналістичній та історичній.

Розділ «Література і міф» відкривається статтею В. Мойсової-Чепішевської під промовистою назвою «Zašto se najčešće povampiruje muškarac?» («Чому найчастіше на вампіра перетворюється чоловік?») [10, 223–229], у якій авторка апелює до різних варіантів інтерпретації оповідання про Вампіра Петре М. Андреєвського зі збірника «Nevjerne

godine» («Невірні часи»). Цікавою також є стаття Є. Вінце Паулла «U vilinsko-pastirskom kolu mitske» («У віло-пастушому міфічному колі») [10, 241–249], де авторкою творчість ренесансного автора М. Држича. Наступний розділ має назву «Ljubavni, obivatelski i mitovi o djetinjstvu» («Любовні й домашні міфи про дитинство»), у ньому дослідження ґрунтуються на розробках Р. Бартхеса, теоретика-міфолога, який концепт міфу будує у відповідності до його традиційного значення, поширюючи його аналітичний компонент на цілу людську культуру й екзистенцію. Так, скажімо, процес створення побутового міфу або міфу з власного дитинства Є. Маркович вбачає у сучасній розвиненій теорії життєвого циклу, домашній психотерапії, а також у фольклористичних розробках, працях з теорії літератури і антропологічних характеристиках міфу [10, 287–303].

Завершуючи розгляд діяльності Інституту етнології й фольклористики у двадцятирічний період (1990–2011), хотілося б зауважити наступне. Фольклористика у світлі уявлень сучасних науковців-фахівців постає синкретичним і полівалентним предметом, з позицій методології вона є а ргіогі інтердисциплінарною наукою. Залучення синхронічного аспекту при дослідженні фольклорного процесу, відкритість для інших естетичних явищ виявилися важливими складовими при роботі сучасних етнологів на шляху дослідження актуальних і показових явищ, важливих як для колишнього, так і для нинішнього повсякденного життя представників певної нації. Сучасні фольклористи добре усвідомлюють важливі чинники, що обумовили появу терміну «фольклор», який увібрав у себе ознаки індивідуальної свідомої творчості представників народу. На сьогоднішній час, який характеризується пробудженням національних і релігійних тенденцій, фольклор використовується медійними засобами, виконуючи нові символічні функції. На першому плані в європейських, зокрема і хорватських фольклористичних дослідженнях, перебувають питання етичного характеру. На думку вчених, фольклористична теорія може бути побудована (чи розбудована) саме на основі культурного діалогу, у складному протистоянні *свого* й *чужого*, *іншого*. Недаремно, проглядаючи зміст одного з найсвіжіших видань, що побачили світ завдяки зусиллям співробітників Інституту під промовистою назвою «Folkloristička čitanka» («Фольклористична читанка») (Загреб, 2010) [11], відзначаємо дві показові рубрики – «Фольклористика і ми» (хорвати), «Фольклористика й інші». Вважаємо, що така класифікація статей повністю відповідає основним напрямкам діяльності Інституту етнології й фольклористики на сьогодні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Rihman-Auguštin D. *Svijet folklor a naspram svijeta politike* // Zbornik za narodni život i običaje / prir. T. Perić-Polonijo. – Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2010. –

Kn. 55. – S. 9–37; **2.** *Matošević A.* Regressus ad inferos. Sićušni rudar i mitologija kao interpretacija podzemnog radnog habitata // Miški zbornik. – Zagreb, 2010. – S. 347–363; **3.** *Lozica I.* Metateorija u folkloristici i filozofija imjetnosti // Folkloristička čitanka. – Zagreb, 2010. – S. 159–181; **4.** *Endstrasser V.* Književni i izvanknjiževni žanrovi. Aspekti teorije govornih žanrova. Doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu. – Zagreb, 1993; **5.** *Bošković-Stulli M.* Pjesme, priče, fantastika. – Zagreb : Nakladni zavod Matice hrvatske – Zavod za istraživanje folkloru, 1991; **6.** *Muraj A.* Transformiranje načina i kulture stanovanja u Jalševcu // Narodna umjetnost. – Zagreb, 1977. – N 14. – S. 95–149; **7.** *Zečević D.* Dragojla Jarnević. – Zagreb, 1985; **8.** *Marks L.* Vekivečni Zagreb. – Zagreb : AGM, 1994; **9.** *Marks L., Lozica I.* Finitis decem lustris. Pola stoljeća folklorističkih (filoloških, etnoteatroloških i njima srodnih) istraživanja u Institutu // Narodna umjetnost. – 1998. – N 35/2. – S. 67–101; **10.** Miški zbornik. – Zagreb, 2010. – 573 s.; **11.** Folkloristička čitanka. – Zagreb, 2010.

Колінко О.П. (Бердянськ, Україна)

«Ритмічність і музикальність як елементарні об'яви зворушень душі» (І. Франко) у модерністській новелі

У статті робиться спроба проаналізувати явища художнього синтезу в модерністській новелі та показати, як музичні елементи в її структурі сприяли поглибленому відтворенню / вираженню внутрішнього стану людини fin de siècle, її «я» у свідомому й підсвідомому виявах.

Ключові слова: художній синтез, музикознавчі аналогії, модерністська новела, ритмізація, інтонація.

В статье делается попытка проанализировать явления художественного синтеза в модернистской новелле и показать, как музыкальные элементы в её структуре способствовали углублённому воспроизведению / выражению внутреннего состояния человека fin de siècle, его «я» в сознательном и бессознательном проявлениях.

Ключевые слова: художественный синтез, музыковедческие аналогии, модернистская новелла, ритмизация, интонация.

The article attempts to analyze the phenomenon of artistic synthesis of the modernist novel and show how musical elements in its structure helped to deepen the playback / internal state of human expression fin de siècle, his “I” in the conscious and unconscious manifestations.

Key words: artistic synthesis, musicological analogy, modern novel, rhythm making, intonation.

Проблема художнього синтезу в сучасному літературознавстві є досить актуальною. Вона порушувалася в працях М. Алексеева, В. Альфонсова, В. Будного, Д. Лихачова, Д. Наливайка, О. Рисака, В. Силантьєвої та інших вчених. Утім ще залишається багато лакун, які намагаються заповнити дослідники наступних поколінь, доопрацьовуючи теоретичний і практичний аспекти зазначеної теми. Цікавим вбачається розгляд зв'язку не тільки